

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTI BOROS GYÖRGY.

Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 firt 20 kr.) Egyes szám ára fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak xoronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Tizenkét czikk az unitárismusról.

Ezalatt a cím alatt az Unitárius Közlöny jelen évi 12 számában tizenkét czikket fogunk közölni. Reméljük, hogy ezek a czikkek magukra vonják a figyelmet és élénk eszmecserére fognak anyagul szolgálni. Már megjelent:

- I., *Az Unitárius vallás törvényesítése* Ferencz Józseftől.
- II., *Az Isten eszméje unitárius fölfogás szerint.* Boros Györgytől.

A mi Jézusunk.

„Más alapot egy ember sem tehet azonkívül, a mely le van téve egyszer, a mely a Jézus Krisztus.“ Ezen állunk, eről építjük az Isten országát, a melynek tagja minden ember, s a melynek kebelén megnyugvást, boldogságot és lelki üdvöt találhat mindenki, valaki azt tiszta szivvel és hívő lélekkel keresi.

Ki a Jézus? Az a ki Krisztusnak neveztetik, az a názáreti, a ki azt mondotta: lerontom a templomot és három napra újból fölépitem azt.

A názáreti ácsmester házában, ott a galileusok között, született észrevétlenül, jeltelen. Az emberek nagy sokasága mit sem tudott róla. A földi szülők szeretete, a mennyei atya gondja vette körül és ápolta. „Növekedett testben és lélekben, Isten és emberek előtti kedvességben.“

Midőn az idő teljességében meghallotta a hívó szózatot, a melynek hallatára hajdan a pásztor elhagyta nyáját, az ifju családját, ő is ajkára vette a szálló igét: térjetek meg, mert elközeledett a mennyek országa és teremjetek megtéréshez méltó gyümölcsöt Minden fa, a mely jó gyümölcsöt nem terem kivágatik és a tűzre vettetik. Ime a fejsze a fának gyökerén van!

Ez ama *próféta* hangja, a kiről azt kérdezték: te vegye a ki eljövendő vala, avagy mást várjunk. Az, a kit némelyek Keresztelő Jánosnak, némelyek Ilyésnek, némelyek Jeremiásnak tartottak, vagy egynek a próféták közül.

Jézus nem volt és neimis akart más lenni, mint egy azok közül, a kik előtte elmentek. Előhírnöke, János is csak ilyent ismert föl benne, midőn azt mondotta: Utánam jő egy a kinek saruja kötőjének megoldására nem vagyok méltó: őt hallgassátok.

Jézus, mint próféta, nemcsak Jánosnál, hanem minden másnál nagyobb volt, mert neki az Isten lelke teljes mértékben adatott. Ő az Istent legjobban megismerte és annak következtében tanítása nemcsak profetia, hanem evangelium volt, melynek hallatára a siketek hallottak és a vakok láttak, s a melyet, hogy hallhassanak, eljöttek az idegenek messzi tartományokból, sőt még a büszke farizeusok is, bizonyosságául annak, hogy az az ország, a melynek hírnöke és prófétája volt, nem e világból való. Az új prófétának a többiéhez mérten csodát tevő ereje volt. Az ő ereje abban állott, hogy a hatalmas király, a rettetget Jehova (Jahveh) helyett az Abbat, vagyis a szerelmes atyát predikálta, a ki előtt nem volt sem ur, sem szolga, sem szabados, hanem mindnyájan egyek valának; a kihez így imádkoztak: Miatyánk! Milyen fölséges kijelentés! Milyen égi szózat, milyen üdvözítő evangelium ez, ha meggondoljuk, hogy akkor az emberek milliói olyanoknak tekintettek, mint a polyva,

melyet a szérüre összegyűjtenek és megégetnek olthatatlan tüzzel. Olyanoknak, mint a legutáltabb állatok, melyekre czélozva így ír az evangélista: Ne adjátok azt a mi szent az ebeknek, se a disznók eleibe ne hányjátok a ti drága gyöngyeiteket, hogy azokat meg ne tapodják lábaikkal és reátok fordulván, meg ne szaggassanak titeket.

Jézus ezt a kijelentést tette: az Isten szerető atya, az ember szeretett gyermek. Ezt hirdeti a kereszténység kétezer év óta, változó szerencsével, némelykor több, máskor kevesebb világozással és értelemmel. Az emberiség nemhogy akkor, a mikor Jézus föllépett, de még azután is, midőn az evangélium predikáltott a völgyeken és téreken, még akkor sem tudta bevenni azt. Ujnál ulabb reformok, hatalmas viharok, földet rázó zavarok és háborúk kellett, hogy olykor-olykor megtisztítsák levegőjét, fölszántásák földjeit és ledöntsék rosz fáit, melyek jó gyümölcsöt nem teremtek.

Csaknem megrendítő az a gondolat, hogy a szelid Jézus „szeretet evangéliumának“ követői, mily gyakran megszegették az intést, melyet Jézus Péternek ily szavakkal adott: tedd szablyádát hüvelyébe. De Jézus nemcsak szóval, hanem példával is tanított. Midőn a vásárosokat kiűzte a templomból, példát adott, hogy olykor — ha szükség érvényesíteni kell az erőt is.

Ha Jézust jól megértjük, azt látjuk, hogy ő az életnek, a mindenkori életnek volt mestere. Sem a világ megvetése, sem annak túlságos szeretése, sem a testnek áldozás, sem annak üldözése és kínzása, nem jézusszerű munka.

Mindazok a külső formák és ferdeségek, a melyeket a kereszténység az idő rendjén magára öltött, lehullhatnak, le is hullottak a nélkül, hogy a Jézus evangéliumának lényege egy hajszálnyi is vesztett volna értékéből. Ha ég és föld elmúlnak is, az én evangéliumom megmarad mindörökké.

És mi épen ebben találjuk Jézus rendkívüli nagyszerűségét. Ebben, hogy ő benne a halászok is, úgy mint Péter, Jakab is úgy, mint Pál, az antichabeliek úgy, mint az alexandriai iskola hívei, bármely nemzet és bármely fölfogás, megtalálta a maga eszményképét. Rafaeltől Munkácsyig, minden művész a Jézust festette a vászonra, de mindenik a magáét épen úgy,

mint Strausz, Renau, J. Freeman Clarke vagy Didot. Mindeniknek voltak bámulói és követői épen úgy, mint a Máté evangéliuma messiásának, vagy a 4-ik evangélium logosának, de sem egyik, sem a másik nem lett soha és nemis lesz egyetemes Egyetemes a lélek. A jézus lelke közös mindenkivel, a ki azzal érintkezésbe jött. Ez az a mustármag, a melyből a kereszténység nagy élőfája lett. Ez az örökség, a melyhez egyenlő joga van mindenkinek a keresztény testvériség örök törvényeinél fogva.

A Jézus örökéből, az ő szellemi kincseiből senkit kizárni nem lehetett és nem fog lehetni soha, s épen ezért az unitáriusok, még akkor is, a mikor Krisztus-tagadóknak nevezték őket, olyan közel érezték magokat Jézushoz, mint a testvér testvéréhez, a barát barátjához, a tanítvány tanítójához.

A helyett, hogy hosszasan vitatkoznánk a fölött, vajjon a Jézus születését megdicsőítő csillagot látta-e, a bethlehemi pásztorok énekét hallotta-e valaki, a helyett, hogy tovább fűznők a zsidó messiási eszme bonyolult tanrendszerét és vitatnók az egylényegűség, vagy egyidejűség dogmáit, azt valljuk, hogy nekünk is van Jézusunk, a kit követünk, a kit szeretünk, a kit odaadással hallgatunk.

Ez a próféta, ki megtérést hirdet a bűnösnek és a bűn örvénye szélén járónak. Ez a példánykép a ki saját életét állítja az emberek elébe. A bűn mindennapi, s ma talán veszélyesebb mint volt tegnap, mert ma több tudással és nagyobb merészséggel végzik mint tegnap. Mi a Jézus szavát ajakunkra vesszük és azt mondjuk magunknak is másoknak is: térjetek meg és cselekedjetek jót. Mi oda mutatunk Jézusra, mint remek példányképre, a kiben bűn nem találtatott, de a ki sokat nélkülözött, sokat szenvedett és sokat türt azért, hogy elkerülje a bünt, hogy elülze magától a kisértőt. Ime ez a Jézus megmutatta hogy a bünt ellehet kerülni, a rosszat le lehet győzni, őt kövessétek.

Nekünk olyan tanítóra van szükségünk, a kinek szavát megérthetjük és példáját megvalósíthatjuk itt és most. Nekünk erre az életre kell a segítő és Jézusnak örökké élő és ható,

fölséges evangéliumában megtaláljuk azt minden nemű körülményeink között.

Nekünk arra a szeretetre van szükségünk, a mely életét adja a nyájért és embertársaiért. Ha minden egyéb elis foszlana szemünk elől a mi Jézust ábrázolja, ha minden szó elenyészne a mi az ő nagyságát, munkáit és csodás tetteit hirdeti, egyet mindig megőriz magának az emberiség, azt a szeretetet, a mely a Jézus szivéből meleg sugarakban áradt szét a világra és megtermékenyítette a sziveket a jóság, az áldozatkészség cselekedeteire. Ime ez a mi Jézusunk, a ki minket szeret s a kit mi szerethetünk.

Mi szeretettel és bámuló tisztelettel lépünk a Jézus nyomdokába, mert tudjuk, hogy ez az az út a mely minden igazságra vezérel. Mi türelemmel és reménységgel viseljük az élet terheit és bűneink súlyát, mert megvagyunk győződve, hogy miként ő, úgy mi is irgalmat és kegyelmet nyerünk a mennyei Atyától. Ime ez az Isten fia, és a mi testvérünk test szerint és lélekszerint is, tehát olyan, a milyenek mi is lehetünk, kell is hogy legyünk.

Mind a mellett, hogy főképpen prófétának, tanítónak, a keresz-ténység alapvetőjének, az emberiség legremekőbb példányképének tartjuk a Jézust, megértjük azokat a szavakat is, a melyekkel őt most messiásnak, majd logosnak, majd pedig Istennek mon-dották. Az oknyomozó történelmi kritika megadta a fölvilágo-sítást mindenikre. Midőn Messiást akartak látni a zsidók eszményét keresték benne, de csalódtak, mert „az ő országa nem e világból való.“ Midőn logosnak mondták, a philosophiai speculatio tárgyává tették azt, a ki így szóllott, „az Isten országa tibennetek van,“ s a ki ezt mondtotta: nincsen több jó hanem csak az Isten. Midőn Istennek mondták, a zsidó és görög eszmék szélsőségeit szerették volna összehozni és egye-síteni. Minél tovább haladtak ezen az uton, annál távolabb mentek a názáreti profétától.

Jézus lehet Messiás, lehet mindaz, a mit a gondolkozó ész belőle formálni szükségesnek tart, de az Isten helyét el nem foglalhatja, Istennel azonossá nem lehet, mivel ő mindig csak kívülről, csak mint történelmi személy, csak mint eszményített testvér,

jó barát, hitvédő, vezér lesz értelmünk, tudásunk, szivünk és vallásunk világában. Isten, egyedül csak ő az, a ki lélek és lelkünkben, lelkünk által, minden közbenjáró nélkül, szól az emberi lélekhez Istene mindig volt és mindig lenne minden embernek, ha nem is tanítványa Jézusnak, de az a szerető, gyöngéd, türelmes és jó atya, csak Jézus által, e testvérünk közbenjárásával lett, mert ő az atyát legjobban megismerte, mert ő titkaiba legjobban beavattatott és ezt velünk közölni, ránk kiterjeszteni tudta

Minél közelebb megyünk a názáreti profétához, annál közelebb leszünk Jézushoz. Minél közelebb megyünk a Golgota-hoz, annál inkább veszélyeztetjük az élő és ható Jézust, azt a kinek intésére a halász elhagyja hálóját, a vámszedő munkáját, és követi őt; azt a jó pásztort a ki az eltévedt báránykát ölébe veszi, a betegnek sebét bekötözi.

A kereszttől nem riadunk vissza. Tudjuk, hogy az igazság gyakran áldozatul kívánja az életet is, de mi a halált nem keressük, mert élni, dolgozni és hatni akarunk. Mi a Jézus mesteri példázaiból szeretjük és elménkben forgatjuk azt a mely tanítja, hogy a mustármagból nagy élő fa lesz; azt a mely a magvetővel arra figyeltet, hogy nem minden munkánk számíthat biztos sikerre.

Jézus nekünk tanítónk az életre, bátorságunk a halálra és vezérünk az Istenhez.

Nem tudjuk megmérlegelni az értékét annak a határtalan szolgálatnak, a melyet Jézus az emberiség érdekében végezett. Nem tudjuk eldönteni minek köszönhet legtöbbet a haladó emberiség. De azt hisszük, hogy a mai időben legnépszerűbb, legkedveltebb a Jézus evangéliumának az a része, a mely Istent közös atyának, mindeneket egyaránt szerető jó atyának tanítja. Ha Jézus egyebet nem is tett volna ennél méltó volna az emberiség örök tiszteletére, mert ez az alapja annak a modern eszmének, hogy az embereknek teljesen egyenlő joguk van nemcsak az élethez, hanem az egyéni, a társadalmi, a politikai és hitezsabadsághoz is. Midőn tehát a meg-megújuló idő a maga új eszméihez mind, több, meg több szabadságot,

az egyénnek több meg több jógot követel, a Jézus evangéliuma alapján áll, a Jézus eszméit valósítja meg.

Mi is erre törekszünk. Azért keresünk, azért követünk, azért hirdetünk olyan Jézust a ki az embernek megvalósítható példányképe, mivel ő is ember, a lélek gondolat világának táplálója, mivel próféta, a szív országának mestere, mivel szeretett mélyen, önzetlenül, határtalanul úgy miként szerethet az, a ki mondhatta: én és az Atya egy vagyunk.

A vallásos érzélem s ennek nevelése.

(Vége.)

A családban az anyáé a főszerep, kinek szeme előtt mindig az lebegjen: „A nőnek legszebb erénye a vallásosság!” Vajha minden gyermeket az ég olyan anyával áldana meg, mint a milyen Pestalozzi Gertrudja volt, ki ezt mondja gyermekének: „Gyermekek! van egy isten, kire akkor is szükséged lesz, mikor nélkülem már el fogsz lehetni; van egy Isten, kinek karjai védeni fognak, mikor már én azt nem fogom tehetni; van egy isten, ki téged béke és boldogsággal fog elárasztani, mikor én már mit se fogok néked adhatni!”

Legyen tehát az anya valódi példánykép! Hisz tőle tanul a kised mosolyogni és szeretni! Őt ajándékozza meg első ártatlan mosolyával, hozzá gügyögi az első érthetetlen kedves szavakat!

De a mint nő, rokonszenvez másokkal is. E korban szíve leggazdagabb érzelmekben, szeret mindenkit, a ki hozzá kedves, szereti szüleit, testvéreit s azokat, a kik vele sokat foglalkoznak, vele jót tesznek. Ha már él lelkében az őt környező személyek iránti szeretet, egyszerű szavakkal rá lehet vezetni arra, hogy van valaki, a ki nekünk ételt, italt ad, a ki a gyermekeket jó szülőkkel áldja meg, a ki a jó gyermekeket nagyon szereti s ez a mi Istenünk, kit még jobban kell szeretni, mint szüleinket.

Hogy a gyermek mily nagy előszeretetet tanúsít a mese iránt, azt mindenki tudja. Hányszor hallgatja végig ugyanazt a mesét s előtte az még sem unalmas, mert mindig talál benne valami újat, a mi figyelmét megragadja. A vallásos érzélem nemesítésére legjobb az erkölcsi elbeszélések, melyek a jóság, a jószi-vüségről, szorgalomról, engedelmességről, igazságosságról stb. szólnak. Tanítsa meg továbbá gyermekét értelmi fejlettségéhez

mért imára s ha oda fejlődik, vigye el az Isten házába, hadd hallja a buzgolkodó hivek lélekemelő énekét.

A mely család így ébresztette fel a vallásos érzületet s így ápolja tovább, eleget tett kötelességének.

De ha e tekintetben a család mulasztást követett el, az erre hivatott egyéneknek, a lelkészeknek, tanítóknak, nevelőknek fokozott erővel azon kell fáradozniok, hogy e hiányt potolják. A szoros értelemben vett vallástanítás a lelkészek feladata, de a tanítótól is sok a követelni való. Olvasókönyvünkben hány vallásos hangulatu szép költemény s erkölcsnemesítő olvasmány van, melyeknek alapos, lelkiismeretes tárgyalása hathatós eszköz a vallásos érzelem fejlesztésére. S mily tág köre nyílik ez érzelem nemesítésének a bibliai történetek, a történelem s a természettudományok körében!

Vigyük ki tanítványainkat a szabadba, hadd bámulja mindenik a természeti jelenségeket! Hadd lássa a felkelő és lenyugvó napot, figyelje meg az égiháboru lefolyását, élvezze a szép tavaszi napokat, gyönyörködjék akkor az ébredő, összel pedig a haldokló természetben! S ha mindezeket figyelemmel kíséri önkénytelenül arra a gondolatra ébred, hogy lennie kell valakinek, ki mindezeket létre hozta és kormányozza.

Ha történelmi olvasmányokat, biblia történeteket, vagy magát a történelmet tanítjuk, mutassunk rá az eseményeknél arra, hogy népek és egyes emberek nemes eszméit miként juttatta diadalra az igazság, az isteni gondviselés. Példák felsorolásával győzze meg a lelkész, vagy tanító növendékeit arról, hogy a jó mindig elnyeri jutalmát, a rossz pedig előbb utóbb büntetését. S ha később tapasztalatai után rá jön a gyermek arra, hogy minden mulandó e világon, ha belátja, hogy gazdag ugy, mint szegény ki van téve a sors csapásainak s ha meggyőződik arról, hogy a legerősebb, leghatalmasabb mily könnyen s hamar lehet gyenge, tehetetlen: önkénytelenül arra a gondolatra jön, hogy lennie kell valakinek, ki az emberek sorsát igazgatja, s ekkor még a legromlottabb kebelben is ébredni kezd egy érzés, mely később imáadásában és szeretetében nyilvánul

A gyermekeknek tanított ima legyen egyszerű, szívhez szóló, tanítsuk ezenkívül őket vallásos érzésekre s szoktassuk a templom gyakori látogatására.

A mit a nevelésre és oktatásra hivatott egyénektől első sorban követelünk, azt csak most említem. Ha valahol, ugy a vallásos érzés fejlesztésénél szükséges, hogy az illető valódi példánykép legyen. Az oktatás alatt komoly és méltóságos, de

e mellett szelid és barátságos magatartást tanusítson. Használja az egyszerű, népies nyelvet, de azért beszéljen irodalmilag helyesen. Szeresse növendékeit, ha azok szeretetét birni akarja. A jól nevelt gyermek, ha oktatóihoz őszinte szeretet fűzi, azoknak minden szavára, mozdulatára figyel s igyekszik azt magáévá tenni. Ő előtte papja, tanítója a legtekintélyesebb egyén: a a mit ők mondanak, az igaz, a mit azok cselekszenek, az helyes, a mit parancsolnak, az jó.

De milyen kellemetlenül érintené a tanítványt, ha egyszer arra a szomorú valóra ébredne, hogy példányképnek tekintett nevelőnél, minden csak tettetés és álszenteskedés volt. Azért, a ki a nevelést és a gyermekek oktatását választotta élete feledatául, legyen a becsületesség, igazságosság és őszinteség embere! A mit növendékei előtt beszél, érezze is, cselekedjék ő maga is a szerint. Mert jaj ha nincs benne vallásos érzés, honnan s hogyan akar ő tanítványai szívébe azt csepegtetni? Ha ő bosszúálló, gögös, miért beszél növendékeinek a a megbocsátásról? az alázatosságról? A vallásos nézetek fejtegetésénél ítéljen tárgyilagosan, dicsérő szavaival ne emelje egyik vallás felekezetet a másik fölé, mert azt neki tudnia kell, hogy „mindenki a maga módja szerint üdvözülhet!”

Hogy buzgó fáradságának mi és mennyi az eredménye, azt nem abból ítélheti meg, hogy a hittanból mit tudnak a tanítványok, hanem azok magaviseletéből. Komoly fegyelem, csend, kész engedelmesség, szorgalom, tisztelet a vallásos nevelés gyümölcsei. A ki ezt megvalósította, az elmondhatja magáról: nem éltem hiába, nem fáradtam hiába! Az ilyen lelkes, tanító és nevelő megtette azt, a mit tőle az egyház, az iskola s a haza követel. Föltalálta a boldogságot, melyet minden ember keres, de többnyire csak külsőségekben, pedig „igazán boldog csak az lehet, a ki gondolataiban és tetteiben jóra és nemesre törekszik, szereti Istent, hazáját és embertársait!”

Es ezzel eljutottam felolvasásom végére. Rövid és egyszerű volt. A hiányokat pótolja az az igyekezet és jóakarát, mely e szép tárgy feldolgozására buzditott. Tisztelt hallgatóimnak köszönöm, hogy felolvasásomat figyelmükre méltatták

Lukács Anna.

Az ital valóban derék ur, sokat lehet nála keresni: rongy a liberijája, éhség a bére, vétek a dolog, melyet ad, s kétségbeesés a vége. Az ital a világon legköltségesebb dolog; elfogyasztja a munkásnak keresetét, megrontja a kereskedő hitelét és sokakat, kik az élet felsőbb polczán ragyognának szegénységre, koldusbotra, sirba juttatott. (V. U 1838)

Brassai.

Jézus követése.

Egyházi beszéd.

— Elmondva az unitáriusoknak kolozsvári főtanácsai gyűlése alkalmával 1898. október 30-án tartott Istentiszteleten. —

Alapige: Máté 19, 27. *Akkor Péter felelvén, monda néki: ıme, mi mindeneket elhagytunk és követtünk légedet, mint leszen azért dolgunk?*

Elgondolása egyszerű helyzetemnek, s jelen munkásságom eredménye iránt táplált aggodalmaim, teljes erővel ostromolták lelkemet, midőn szeretett főpásztorunktól ezen ünnepélyes alkalom prédikátori tisztére megbízást kaptam. És most . . . most, a midőn e szent helyen állok, a melyet annyi derék szónok ékesített eddig s a melyet a legderekabb, a legjelesebb oly magasra emelt, remegek e magasságban s erőtelenségemet hivatásom nagyságával mérve össze, szinte bánt a mulasztásom, hogy miért is nem szólottam akkor így a prófétával: *kérlek Uram, ne küldj engemet oda, mert nem vagyok ékesen szóló.* De ajkaimat lezárta a tudat, hogy a főpásztori megbízásnak — az én uram hívásának — engednem kell s még sem tudok szabadulni a kérdő gondolattól: hogy valjon e lelki széphez szokott gyülekezetnek tudom-e nyújtani ama menyei kenyeret és az Isten beszédének ama tiszta tejét, mely az igazság utáni éhezésében és szomjuhozásában megelégitse? a főpásztori remény és bizakodásnak becses kincsét feltudom-e váltani a szivből jövő, szivhez szóló beszéd való értékével? akaratom biztatásának nyomába lelkem helybehagyása vagy mások méltó szemrehányása lépend-e? Keresem e személyi kérdésekre az egyetemes feleletet; mert érzem, hogy az idvességgel határos önmegnyugtató és benső megelégedés e felelettől függ. De most veszem észre — ker. hivek — hogy hiszen én itt csak msgamról beszélek, személyes aggodalmaimat tárom fel, holott mindez nem is tartozik ide; mert hiszen mit érdeklí a közönséget, a gyülekezetet az, hogy a ki előtte szerepel, minő próbán s küzdelmen ment keresztül s szerepétől mit vár magára? . . . De hát ti magatoknak nem tettek-e fel hasonló kérdéseket akkor, midőn valahonnan fontos megbízást kaptatok? Vagy ha elfoglal a közérdek munkája s szíveteknek minden érzeményét, lelketeknek minden gondolatát egyetlen eszme vonja körébe, melyet erő, idő, köny s talán véráldozat fürdőjében is kellett tisztogatni egykor az élet, a világ salakosságától s nem tudjátok, hogy valjon a megvalósulás gyönyöre néktek jut-e bérül a küzdelemért, vagy más emberöltőt boldogít, gazdagít, óh akkor nem érzitek-e, hoay a bizonytalanság és reménykedés gomolygásából miként tör fel az alap-

igében foglalt nagy kérdés: *ime, mi mindeneket elhagytunk és követtünk tégedet, mint léssen azért dolgunk?* Hiszen a tanítvány-nak mesteréhez intézett ezen kérdésében az emberi természet-nek egy közös vonása van kifejezve; az t. i., hogy az elkezdett dolognak végét előre akarja tudni, — a tettnek következményét idő előtt ismerni s általan olyan dolgok birtokába jutni, a melyek az idő és Isten titkai közé tartoznak. — Nem hibáz-tatom én nemünknek e természetét, e kíváncsiságát; mert én ebben is az ész és okoskodás munkásságát látom, melyet a mult és jelen nem tud kielégíteni, a meglévővel nem tud egészen eltelni; hanem a lehetőkkel is foglalkozik, a nem tudtók után is törekedik És e lélekmunkásságot az emberiség fellődésének egyik hathatós tényezőjéül kell elismernünk E szempontból tehát az embernek az eszmények és azok következményei iránt való természetszerű érdeklődése, kíváncsisága, nemhogy megró-vást érdemelne, sőt épen dicséretre méltó. S ha hozzá vesszük azt, hogy a nemszámítás, a jövő iránt való érdektelenség, a nembánomszerű, közönyösségből származó, elhamarkodott csele-keket egyesek életében is mennyi roszt szül; ha hozzávesszük azt, hogy a ki elkezdett dolgának végét, kimenetelét meg nem gondolja, rendszeren bukásnak teszi ki magát, mint az olyan had-vezér, a ki terv nélkül indit csatát, bátran elmondhatjuk, hogy tetteinek méltó bérét, küzdelmének sikerét, csak az látja meg, ki a jövőt sem hagyja számíttáson kívül.

Már most képzeljétek el a tanítványoknak helyzetét, kiki a mester hívó szavára minden kételkedés nélkül hagyják el vámszedői hivatalokat, halászfoglalkozásokat, barátaikat és sze-retteiket; kiszakítják magokat az édes otthon köréből és egy-szerű kellemeiből; lemondanak zaklatás nélküli, nyugalmas élet-módjukról, hogy hallhassák a mester életadó beszédeit, hogy tanui lehessenek önzéstelen nemes cselekedeteinek és látják az igazság gyanusítását, a szeretet rágalmazásait; látják a tört és hálót, mit a farizeusi gonoszság a tökéletességnek utába vet, — a cselszövényt, mely az ártatlanságnak megrontására készül s e miatt lelköket aggodalom szállja meg a jövő iránt, kételkedni kezdenek az igazság győző erejében . . . óh mondjátok meg, indokolatlanul kérdik-e Jézustól: *ime, mi mindeneket elhagytunk és követtünk tégedet, mint léssen azért dolgunk?*

Oh, ha a tanítványoknak e kérdésére, a mely Pétertől kezdve majdnem két ezerév lefolyása alatt az igazság minden bajnokának lelkén átvillant, feleletül megmutathatnám Jézus amaz ígéretének teljesülését, hogy a kik őt követték, azok itél-tek az uj Izrael nemzetségei felett, — hogy az erény és erkölcs felmagasztaltatott a népek között, — hogy a felvilágosodás

befalazta a tudatlanság rémeinek sötét oduit; óh ha megmutathatnám, hogy megteremtett amaz új föld, hol nem kell többé sirni ártatlanságnak — hol megtévesztett értelem, a boszu és kárörvendő irigység nem követel többé magának áldozatokat! De — Istenem — hiában kísérleném meg ezt; mert meghazudtolnának a történelem bizonyosságai; meg a mindennapi tapasztalás és meg az emberek nagy számának magával a Krisztus evangéliomával üzött gonosz játéka.

Meg kell hát állapotnunk a tényeknél s a tanítványok eme kérdésének lényegét tekintve: *ime, mi mindeneket elhagytunk és követünk tégedet, mint léssen azért dolgunk?* megmutatom e szent alkalommal, hogy:

a) *miben áll a Jézus követése?*

b) *mi a sorsa azoknak, kik Jézust követik?*

I.

Mint általában a Jézus igazságaira, úgy magának Jézusnak követésére nézve is hosszasan tévelygésben élt a magát kereszténynek nevezett világ s még ma is némileg abban él, úgy, hogy Jézus méltán megkérdhetné a keresztényektől — mint egykor a tanítványoktól — *hát mégis tudatlanságban vagytok-e?* mert az embernek megvan az a gyarlósága, hogy a látzat által könnyen elámtatni engedi magát; sokszor megelegszik a dolgok külső boritékának ismerésével; nem törekszik az az alá rejtett igazság mélyére; mert a lelki szemek nem minden embernél vannak annyira megerősödvé, hogy az új igazság sugáraival szembe nézzenek.

Ok nélkül kárhoztatta Jézus a farizeusokat külsőségeskedéseikért, melyekkel Izraelt csak ámitották; hiába mondotta haszontalanoknak az utczákon mondott hosszú könyörgéseiket, melyek az emberek javainak megdézsmálására csak eszközök valának, mégis a róla nevezett keresztény világ hoszason mosta magát hasonló bűnök vizében; (sőt a hit terjesztésére felemelt kereszt, óh hányszor vált az igazak megfeszítettetésének kereszt-fájává!) A kereszténység épen abban a dologban, a melylyel megváltatott, a hit és vallás dologában egyik szélsőségből a másikba tévedett; mert volt idő, mikor az idvességet egyedül a szent kolostorok czelláiban keresték az emberek; kiszakították magokat az emberi társaságból; lemondottak annak ártatlan örömei és kellemeiről; szárnyát szegték a lélek tudatos emelkedésének; bilincsbe verték a szív természetes érzeményeit; a természet dicső templomából — a hol minden virág, minden fűszál egy-egy oltár, a hol minden dal és a szellő minden lebbenése Istenről beszél, Istenhez emel — börtönt csináltak az embernek; az óraszámra mondott imádságokat, a testkinzó esz-

közökkel való önsanyargatást Isten előtt való kedves áldozatnak és az idvesség egyedüli utjának hitték. Pedig Jézus se nem rendelte, se nem cselekedte ezeket; sőt megmondotta nyilván, hogy nem azok idvezülnek, a kik hosszú könyörgéseikkel fárasztják az eget és szüntelen ajkaikon hordják az *Uram, Uram* kiáltást, hanem azok, a kik cselekszik Istennek akaratát; megmondotta nyilván, hogy azok az ő nénje és atyjafiai, a kik hallgatják beszédét s követik példáját.

Telt az idő; változott a kereszténység gondolkozása és a Jézus cselekedeteinek gyermekes utánzásában kereste azt a lelki táplálékot, a mely pedig csak az igazság gyakorlásában található meg. A lábmosás, -- betegek sebeinek kiszámitott, divatszzerű törölgetése, a szent földre való zarándoklás -- az Isten dicsőségére képzelt olyan cselekedetek, a melyekben Isten nem gyönyörködhetik, volt a tévelygés, melynek mámorában szenderegtek a kereszténységnek több századai.

De miben áll hát a Krisztus követése, ha sem a titkos helyen mondott imádság, sem az ő cselekedeteinek gyermekes utánzása nem az, a mit ő kíván tanítványaitól?

Oh afiai! ne engedjétek magatokat megcsalattatni a külső, a látszat által, mert *lélek az, a mi megelevenít*.

Ne higyjétek, hogy Krisztust követi az, a ki kezével jótéményt gyakorol, de eszével a viszont jutalom értékét mérlegetti; ne higyjétek, hogy Krisztust követi az, a ki Istennek az emberiség erkölcsi nemesedésre tett egyetemes intézményeit állami, nemzeti vagy felekezeti érdekek kiváltságolt, szűk határai közé szorítja; a ki az evangéliomi szabadságnak korlátlanság nevét adja az életkeresztségben; a ki az idvesség utjának tudakozásában a törvényeknek csak betűitől kérdi a tanácsot; a ki az érdemeseknek szerencsében a mellőztetés titkolt irigységével kutatja a részrehajlást, vagy nyilvános gonoszságával keresi magának az elégtételt. Krisztus követésében nem arról van szó, hogy milyennek néz, milyennek tart a világ; hanem arról, hogy milyennek mond öntudatunk. Itt arról van szó, hogy Isten országának érdekében minden erőnket és tehetségünket küzdelemre adjuk; itt arról van szó, hogy fenntartsuk és terjesszük azt a világosságot, a melyben tisztán láthatók az életnek egymást keresztező ösvényei; itt arról van szó, hogy járjunk az élet utain kezünkben a hitnek pálcájával és egy jobb élet reménységének zászlójával, *felöltözvén az Istennek minden fegyverét*; itt arról van szó, hogy megbékéltessük a lelkeket, melyeket annyi ellentmondás kísért; hogy őrizzük Istennek képét az emberen, ki ha földbe gyökerezik is, mint a fa, de koronáját égnek emelje; itt arról van szó, hogy erény és

közerkölcsiség — a földi létnek ezen szép virágai — az emberiség kertészetéből ki ne vesszenek; itt arról van szó, hogy a közönyösség szikláiból is éltető viz fakadjon. Meg teenni minden lehető — mint a jó katona — a csekélynek tetsző állás megtartásáért is a nélkül, hogy előléptetés kecsegtetne; túlmenni a kötelességnek földileg szabályozott határán, jutalom reménye nélkül, csak azért, hogy a szépet, a jót, a nemest annál hivebben szolgáljuk; a pálya tövisei között is csak ama tudat által vezéreltetni, hogy a haza és nemzet, az egyház és társadalom, a község és ekklezsia érdekei felette állnak magán érdekeknek; a közjó épületéhez nem kicsinyelni egyetlen fővény szemet is; az igazságért s azért, a mi szent, ha kell, lemondani a jóllét és kényelem, az emberi kegy és világi dicsőség minden gyönyöreiről; imádkozni azokért, a kik a pálma-galyak törzséből is keresztet szeretnek faragni; panasztalan hordozni a méltatlanság töviskoszoruját; az öntudat békéjében tűrni a megostoroztatás égő fájdalmaival . . . ez . . . ez (ker. fia) a Krisztus követésének útja! A kik ezen járnak, elmondhatják Péterrel: *Ime, mi mindeneket elhagytunk és követünk téged!*

De — igaz — nem tud mindenkiből próféta, vagy apostol lenni; nem adatott mindenkinek, hogy kezében tartsa az események szálaikat; nem, hogy hullámokat verjen fel a világ folyásán; nem, hogy új dolgok szülessenek általa és nem, hogy megszabja a történetek irányát. De az mindenkinek adatott, hogy az érdek és haszonlesés, a testiség és gyönyör, a tudatlanság és cselszövény, a bűn és gonoszság ostromlásában a lelkesedés zászlójával csúcsra igyekezzenek. Az mindenkinek adatott, hogy saját munkakörében azt tegye, a mi jó; azt kövesse, a mi szép; azt szólja, a mi igaz. A pap a gyülekezetben, az apa és anya a családban, a polgár és polgárnő a társadalomban, a keresztény az egyházban, a tanító az iskolában, a mesterember a műhelyben, a napszámos a munkában egytől-egyig lehet szószólója az igazságnak követvén a Krisztust.

És most lássuk, mi a sorsa azoknak, a kik eként követik a Krisztust?

II.

Ime, mi mindeneket elhagytunk, és követtünk téged, mint léscen azért dolgunk?! Oh ha reá gondolok arra az időre a melyben a Krisztus cselekedetei még eleven emlékében éltek az embereknek; melyben nem irott evangeliomból, hanem magának a Krisztusnak még viszhangozó szavaiból merítette a szenvedés a maga vigasztalását, az igazságért való küzdelem a maga erejét és szívósságát s látom, hogy az Isten beszédének letéteménye-

sei — a tanítványok és apostolok — legnagyobb részben áldozatai lettek a nagy mestertől nyert örökség megőrzésének, lelkem fájdalommal telik el; de elgondolom, hogy ez talán nem is lehetett másként; mert ők mindössze is kevesen valának; csak néhány csepp a pogányvilág nagy tengerében; ellenök a durva tömeg nyers ereje, mely előtt ha meghajolni nem, megtörni kellett ama köveseknek. Óh ha beérte volna a világ ez első áldozatokkal! Óh ha Gamalielek tanácsának érvényesülésére mutathatnánk vissza, — Istenem — mennyi század nem veszett volna kárba; mennyivel gyorsabb lépésben haladhatott volna az emberiség egy új ígértföld felé, ha itt is, ott is nem kellett volna más-más akadályokkal küzdeni meg az igazság keresésében, az igazság hirdetésében, a Krisztus követésében! De jöttek más idők; ismét csak sötétek és szomorúak, melyekben eltérő módok és eszközök használatával, de ugyanazon irányzat követésében újult meg a régi harcz. Nincs miért ennek ismétlésébe bocsátkozzam; mert utját és szinterét eléggé megismertetik a történelem lapjai a sötét börtönök és világló máglyák emlékeinek fenntartásával. S épen mí, a kiknek oly bőven kijutott a szenvedésből, aggodalomból, türelemből, — a kiknek ajkain oly noszu időn keresztül s annyiszor ismétlődött a tanítványok aggodalmas kérdése: *mint leszen azért dolgunk?* miért készítenénk magunknak a régiek részletezésével új szenvedést? Őrvendjünk inkább azon, hogy elmúltak a sötét idők, melyekben az igazság oltárai életáldozatokat követeltek, melyekben a Krisztus követésének utján nemcsak könnyüt, hanem vért is kellett hullatni, melyekben a kik két életet is érdemelték volna, könnyelműen s gonoszul áldoztattak meg. Hála legyen az isteni gondviselésnek, azok az utak, azok az ösvények, melyeken a Krisztust követők régen halált találtak magoknak, ma más mezőn vezetnek keresztül; mellettök a jelző oszlopok nem rémtették s azok emlékei, hanem megvalósulásai a szív nemesebb érzeményeinek és a lélek üdvösebb gondolatainak.

De vajlon nem álltatjuk-e magunkat ker. fiait? Vajlon a Krisztus követésének utján ma már nincsen göröngy és szegélyen tövis nem terem? Vajlon ezen az uton már feleslegessé vált intés *a ki akar én utánam jönni, tagadja meg magát; vegye fel az ő keresztjét és úgy kövessen engem?* . . . Ne hidjétek, oh ne hidjétek! mert bár áll az, hogy a mivel világ gyermekei ma mind a Krisztus nevérol levezik magokat; bár áll az, hogy vallás és tudomány, mesterség és művészet mind az igazság magvai számára látszanak szántani; bár áll az, hogy a szabadság, testvériség, szeretet, egyenlőség nagy elveinek megvalósításán ezeren meg ezeren fáradoznak, de áll az is, hogy a békes-

ségre és szeretetre hívott lelki szövetségnek — a valódi kereszténységnek — életében az előítélet, tudatlanság, gyanúsítás ellen vívott küzdelem még ma sem jutott végére s a hitélet terén általános lefegyverzésre még nem termett ember. Még sok léleknek szerez keserűséget az, hogy a szeretetet hizelgésnek, a szelidséget gyávaságnak, a bátorságot vakmerőségnek és a hitet bolondságnak kereszteli el a világ; még sok jel mutatja azt, hogy az emberiség nagykorúságának bizonyítékai hiányosak. Ám e hiányok mellett is számos dicső vonás hirdeti az új idők folyását. Igen, igen — ker. afiai! — a világ kockája megfordult; eljutottunk már odáig, hogy a Krisztus követésének utja nem a Golgothára viszen, hanem a tiszteletet, a becsültetés, a hála és kegyelet Pantheonjához vezet. És ez azt teszi, hogy ma nem *meghalni*, ma *élni* kell az igazságért; az életnek munkásságát, erőit, áldásait szentelni arra, hogy az igazság világa, a szeretet melege bércre, völgyre, palotára, kunyhóra egyaránt kihasson. Tért nyit a haza, a társadalom az egyház, a közmívelődés intézetei, a családi élet arra a munkásságra, melyben a szépet, a jót, az örök igazat keressük, melyben a Krisztust kövessük. És a hazában a közügy, a társadalomban a jog- és erénytisztelet, az egyházban a szép és ékes rend, a családi életben az erkölcsi nevelés azok az igazságok, a melyekért örök tevékenységben kell áldoznunk és e tevékenységben mutatnunk meg a Krisztusnak követését.

Óh hadd füstölögjenek ezek az oltárok! Hadd áradjon szét rólok drága illat a jótétemény, kegyesség, szeretet, közhasznúság áldozatiból, hogy lássák a nyomor és inség, hogy hirdessék a templomok és iskolák, hogy nem veszett ki az áldozó kedv Izraelből!

De hát miért? . . . Hol érte a jutalom? . . . Oh, a mai kor-szellem nem fukar a jutalmazásban! . . . A hol a költők zengették el lelkesítő dalaikat, a hol a tudós virrasztott az igazság kutatásában, a hol az emberbarát nemes intézményekkel adott magyarázatot a közös testvériség dicső törvényének, a hol a kegyes lelkek karjaikra vették a siketek, némák, ügyefogyottak. árvák szomorú sorsát, hogy megvalósuljanak Krisztus nagy gondolatai, szép szavai: *a vakok szemek világát veszik, a sánták járnak, a bélpoklosok megtisztulnak, a siketek hallanak és a szegényeknek az evangélium prédikáltatik*, óh azok a helyek ma már mindinkább ékesülnek meg szobrok, emléktáblák, oszlopokkal; fennen hirdetve azt, hogy a trontól a kunyhóig köztudatba kezdett átmenni a méltánylás, a hála, a kegyelet új parancsolata. És ha korunk, és ha jobbaink a multak emlékeit ekként őrizik, kiáltó szavát ekként értik meg, hát akkor a jelen dicső tényei, nagy-

becsü áldozatai előtt hűnyának-e szemet?! . . . Nem, nem — ker afiai! a közgondolkodás, a közérzület örömmel nyit utat a jóknak a dicsőség magaslata felé és ez utra hosánna közt szórja a megtiszteltetés jutalma galyait

Oh férfiak, kövessétek csak hát a Krisztust, bátor lélekkel küzdve az igazság keresésében; nem rettenve meg, ha a tanítványok sorsa jutna is osztályrészetekbe; hiszen a szenvedésnek is megvan a maga ereje, melyben a bajnokok megdicsőülnek. És ti nők, földi létünk gyámolai; küzdő erőnk elevenítői, szűrjétek csak át a világba az igazságokat sziveteken, hogy a szeretet balzsamillatával telített légkörből egészséges szellemmel táplálkozzanak a beteges világnézletre hajló lelkek is. Eképen járjatok a Krisztus nyomdokain. És mi *mindeneket elhagyva követniük titeket*, mert tudjuk, hogy *jól leszen dolgunk*. — Amen.

Szt-Mihály, 1898. október hó.

Györfi Ferenc,
unit. lelkész.

Levelek.

Igazán lelki gyönyörűséggel lapozgatom és olvasszatom az „Unitárius Közlöny“-nek rendelkezésemre álló mult évi folyamát s tapasztalom, hogy nagyon is igaza van a tiszt. szerkesztő urnak, midőn a többek között azon véleményének ad kifejezést, hogy a ki keres találnia kell benne egy-egy buzdító szót, lelkesítő gondolatot, melynek egy vagy más irányban hasznát veheti.

A tiszt. szerkesztő úr ezen véleményéhez, én még annyit kívánok hozzátenni, hogy ha az „Unitárius Közlöny“ összes hitrokonainknál oly általános szükségletet pótol, sokkal inkább szükségünk van arra nekünk, kik elszórtan, más hitfelekezetűek között élünk s vajmi ritkán nyílik alkalmunk, hogy hitrokonainkkal s papjainkkal találkozzunk s vallásunk és egyházunk ügyeiről beszélgethessünk.

Mert hiába a mai anyagi irányú kórban nagyon könnyen közönyössé lehet az ember a vallásos ügyek iránt, ha sem egyházi szonoklatot nem hallgathat, sem vallásos irányu lapot nem olvas; hiszen a legdúsabb forrásnak is szüksége van esőre, hogy erei táplálékot nyerhessenek.

Épen ezért ez év kezdetén örömmel ragadom meg az alkalmat annak kifejezést adni, hogy az „Unitárius Közlöny“ szétszortan lakó hitfeleinknél nagy házagot pótol s irányánál és elveinél fogva azon neumes és magasztos feladatot teljesíti, hogy a vallásunk és egyházunk iránti ragaszkodást és szeretet táplálja s figyelmeztet, hogy a mindennapi létért való küzdel-

men kívül még oly kötelezettségeink is vannak, melyeknek teljesítése által a küzdelmek súlyát feledjük s magasabb lelki élvezetekben részesülünk.

Ezek után van szerencsém bejelenteni a tiszt. szerkesztő úrnak, mint a Dávid Ferencz Egylet érdemes titkárának, hogy az Egylet rendes tagjai sorába belépni kívánok.

Az „Unitárius Közlönynek“ mult és jelen évi folyamára 2 frt. előfizetési díjat egyidejüleg az egylet pénztárnokához posta útvány mellett küldöm.

Hitrokoni üdvözlettel vagyok.

N.-Enyed, 1899. I/12.

alázatos szolgálója:

Nagy Gergely,

p. ü. s. titkár.

Egy másik levél. Üdvözlöm a Dávid Ferencz-Egyletnek azon eszme megpendítésének elfogadását, mely azon unitárius vallású családok és egyének-ről, a kik az anya és lelkészi felügyelet alatt levő leány-egyházközségeken kívül idegenek között laknak, azokról is kíván gondoskodni, hogy az Unitárius Közlöny olvasó társaságában részt vehessenek. Azt felajánlani erkölcsi vallásos kötelességnek tartván e czélből a legnagyobb vallásosság és pártoló ügybuzgalommal az idecsatolt kimutatáson összegyűjtött névsort ezennel megküldöm s kérem a mindenható Istent, hogy a mi Dávid Ferencz-Egyletünk legyen a mivelte világ előtt elismerve arra nézve, hogy a vallásos élet ébresztése és terjesztése az emberi nem és a haza boldogítására mennyire szükséges. Én tehát mint igaz hívő lélek éltetni kívánom a Dávid Ferencz-Egyletnek minden előljáróit, a kik a nemes czél elérésének uttörői, hogy mind halálig hívek maradjanak e nemes és vallásos egylet teendőinek-fejlesztésében mint a mi egyletünk nevét viselő Dávid Ferenczünk, a ki oly kitartóan és bátran kijelenté, hogy a hit Istennek ajándéka. Legyen tehát a mi hitünk a más hitfelekezetek előtt is tiszteletben, mint előttünk tiszteletben részesült és jövőre nézve is részesülni fog minden népek vallása. Ezek után igaz hívő hitrokona és tagja maradtam a Dávid Ferencz Egyletnek K.-Demeterfalva, ifj. Pap Pál sk.

Kanyaró Mihály emlékezete.

Január 27-én helyezték örök nyugalomra Kanyaró Brók Mihály újtordai állami iskolai tanitót, főiskolánk egykori tehetséges növendékét, kiben a közművelődés és tanügy egyik legbuzgóbb munkását vesztette el Anyja unokatestvére volt annak a Dersi Kanyaró Pálnak, ki az 1839-ben kiadott Reményben Vörösmartyt utánzó szép verseivel tűnt ki; e korán elhunyt jeles ifjunak hálás tanítványai, Szigethi Sándor polgármester és Szigethi Miklós ezredes, hozatták őt ki 1866-ban szülőfalujából, hogy néhai tanítójuk iránti kegyeletből a család egyik tagját fölneveljék. Tordán és Kolozsvárt tanulván, 1874 őszén, hogy megvakult atyját minél hamarább segíyezhesse, a tanítói pályára lépett Már 1877-ben alkalmazták a mocsai, később a

maros-ludasi és várfalvi állami iskoláknál kitünő képesítéssel, mint vezértanítót. 1893-ban saját kérelmére Tordára helyezték át, hol élénk részt vett a társadalmi életben s nem csekély munkásságot fejtett ki a tanügy terén. Saját szavai szerint volt tanítótestületi alelnök, központi körü elnök, egyházi tanácsos, dalköri tag, Emke választmányának tagja, zenekari titkár, műkedvelő, márczius 15-iki szónok, felolvasó és számoló stb. Szabad idejében irodalmi munkásságot is fejtett ki. Munkatársa volt az Aranyosnak, Aranyosvidéknek, kolozsvári Közlönynek és Ellenzéknek, tudósítója a Néptanítók Lapjának s a Család és Iskolának. Egy nagyobb felolvasása „Tanító és Társadalom,” czimmel a Magyar Polgár 1880. évi 267—270. számában jelent meg. Önálló műve. „Emlék-beszéd Pálfi Károly volt tordai polgári iskolai igazgató és tanítótestületi elnök felett.” Több műve kéziratban maradt. Mind hivatalos, mind polgári kötelességeinek pontosan és a legnagyobb lelkiismeretességgel igyekezett megfelelni Tanított az újtordai állami, az ismétlő és a kereskedelmi iskolában is. Ennyi elfoglaltatás nem csoda, hogy megtörte erejét azért is, mivel keveset gondolt mindinkább hanyatló egészsége ápolásával. Mult év őszén elborult elméje Jan. 25-én a halál megszabadította gyötrő szenvedéseitől s január 27-én temették el, Torda város közönségének „óriási részvéte mellett” az újtordai köztemetőben örök nyugalomra. Férfi korának delén, 43 éves korában halt meg. A tordai lelkészről fogalmazott szép és igaz gyászlevele szerint: „A közügy munkása volt s a túlfeszített munkának lett szomorú áldozata.”

K. F.

Benke Maris.

Hétköznapon keze alatt
Ég a munka, szinte ropog,
De ha eljő a vasárnap,
Fölkeresi a templomot,
A templomot.

»Nyomban itt a vőlegényem,
Ma esküszünk, azt ígérte,
— Szó! a Maris s várja, várja,
Jő-e már a vőlegénye,
Vőlegénye.

Tiszta fehér a ruhája,
Bokréta van a kezébe',
Mennyasszonyi koszorúval
Félve lép a pap elébe,
Pap elébe.

Szegény Maris évek óta
A templomot egyre járja,
Öszült fővel, ránczos arczczal
Vőlegényét híven várja
De hiába.

Végh Mátyas

Nők világa.

Társadalmi érintkezéseink.

A „jour“ vagyis fogadónap.

„Jour, fogadónap!“ kiáltanak fel azok, a kik még mindig a mult hagyományaihoz ragaszkodnak. „Hej! nem így volt ez a régi jó időben. Hogy az ember csak egy kitűzött napon látogathassa meg ismerőseit, ott egész nagy társaságot találjon és egyetlen bizalmas szót se szólhasson velük. Hogy magunkat otthonosan ne érezhessük, hanem ott feszeskedjünk egy sereg félig ismerős, vagy pláne idegen ember között és busás jó uzsonnák, izletes vacsorák helyett beérjük egy csésze teával s egy pár szeletke sonkás-vajas zsemelével.“

Hiszen igaz, annak is megvolt a kellemes oldala, mikor az ember egy-két nappal azelőtt, hogy annak ideje kellőleg elkészülni, odaient a barátnéjához, hogy hozzámegy délutánra a dologgal. Ezt tudatta még három, négy ismerős családdal, aztán beállított korán délután az asszonynépség a vendéglátó házhoz, hogy ott kötés, horgolás, vagy himezgetés, kávézgatás közben elmondják egymásnak a frissen hallott pletykát jelen nem levő ismerőseikről, elpanaszolják cselédmizeriáikat, megvitassák a divat újabb jelenségeit, a befőttkészítés, tortasütés különböző módozatait.

Később eljöttek a férjek is, ha lányos ház volt, néhány fiatalember is ellátogatott s ha a cigány megsejtette, hogy többen vannak együtt, hivatlaul is betoppant a fiatalság nagy örömeire. Erre persze nagy vacsora következett s míg az ifjak táncoltak, az öregebb urak pipaszó és quaterkázás mellett ferblihez, vagy makaohoz láttak, az asszonyok meg elülről kezdték, a hol vacsora előtt elhagyták s ez így folyt jó későig, be az éjszakába.

Tehették s tették, ha nehezen tehették is mert hát ez volt a szokás. Igaz, az élelmiszerekhez sokkal jutányosabban lehetett jutni, aztán az asszonyoknak, lányoknak egyéb dolguk sem volt, mint sütni, főzni s másnap, ha jól kialudták magukat, a vendégség után a házat rendbehozni. A férfiak se nagyon sietten hivatalos foglalkozásuk felé, hiszen egy kis pontatlanság nem igen jött számba abban a patriarkális időben, elég mentségül szolgált, ha azt mondták, hogy: „Bizony tegnap egy kicsit mulattunk.“

De hát újabban nagyot változott a világ. Az embernek az ipar, a művészet fejlődésével nemesült az ízlése, a könnyebb utazhatás folytán szélesbült a látköre, növekedtek az igényei. Hogy ezeket kielégíthesse s másfelől a nehezült megélhetéssel is szembenézhesen, többet kell dolgoznia, hogy erre elkészülhessen, többet kell tanulnia, hogy a tanulásban kimerült erőt visszanyerje, testedző sportokat kell gyakorolnia, férfinak, nőnek egyaránt.

Kevés időnk marad hát társadalmi összejövetelekre, de mégis — mint társadalomban élő lények — az emberekkel való érintkezéstől el nem zárkozhatunk, ezt a keveset czélszerűen úgy kell beosztanunk, hogy annak a szórakozásra szánt néhány órának nemcsak „leszakasszuk a virágát“ mint a költő mondja, hanem a gyümölcseit is élvezhessük.

A külföld kulturális tekintetben előttünk járó országaiban, ezt a problémát a fogadónap által igyekeztek megoldani s a példa a mi nagyobb városainkban is mind számosabb követőre talál. A látogató első sorban is megvan kimélve attól, hogy drága idejét vaktában való viziteléssel pazarolja s két, három ilyen „otthon nem talált“ látogatás után unottan, lehangoltan térjen haza, a hol, meglehet több látogatójegyét találja olyan ismerőseinek, a kikkel szívesen találkozott volna, a mi csak még növeli rossz kedvét, míg ha az illetőknek és neki magának fogadónapja van kitűzve, ettől a kellemetlenségtől nem kell félnie.

Az elfogadó háziasszony — a mely elnevezés alatt nem a nagyvilági urnőt, hanem a művelt, munkás középosztály asszonyát értjük — az ilyen háziasszony többnyire maga is foglalkozik valami mással, mint csakis háztartása vezetésével, a leányai nagyobbreszt készülnek valami, jövőjüket biztosító pályára, vagy csupa kedvtelésből is valamely tudományos, vagy művészeti ág tanulmányozására fordítják idejük egy részét. Így aztán nem szentelhet annyi időt a vendégeskedésre, hanem kijelöl egy napot hetenkint, vagy kéthetenkint, és tudatja ezt közelebbi, távolabbi ismerőseivel. Erre az egy napra magyarosan mondva „elkergeti a macskákat a tüzhelyről“ vagy mint egy szellemes, de kissé hegyes tollú írónők gunyolódik „befütet a szalonba, fehérbóbitás szobalánnyá avanciroztatja minden cselédjét, elkészít egy halom vajasszeletet és aprósüteményt, alágyujt a teakatlanba és várja a vendégeket.“

Az ilyen, férfiakból, nőkből álló társaság többféle elemből kerül össze és igaz, nem lehet oly bizalmas jellegű, mintha csakis két, három bensőbb barátságban élő család jön össze, de ép ezért szellemi tekintetben magasabb színvonalon áll. A szü-

kebbkörű pletyka nem érdekelheti azokat, a kik annak hőseivel nem ismerősök, a házikör apróbb dolgai, panaszai szintén nem illenek a tágasabb vendégkör foruma elé.

Más tárgyakról kell hát gondoskodni s ha már a politikát, elvből, száműzték a szalonok légköréből, a napikérdések, társadalmi problémák, a művészet, irodalom újabb jelenségei kerülnek szőnyegre.

Illusztrációul a jelenlevők a maguk tehetségével is hozzájárulnak a mulatság emeléséhez. A rajzoló, vagy festő előszedi vázlatkönyveit s magaköré gyűjtve az eziránt érdeklődőket, megvitatja azok tartalmát. Az irodalommal foglalkozó egy kisebb helyiségben, néhány hallgatója előtt felolvas valamit, teljes szabadságára hagyva a zené kedvelőinek, hogy azalatt a hangok világában keressenek, vagy nyujtsanak élvezetet. A szavalók, tréfás jeleneteket előadók is hasznos tagjai az ilyen összejöveteleknél, egy kis discret flirt is megjárja a fiatalság körében, mely a könnyebb mulatozástól sem riad vissza és azt is örömmel fogadja, ha a zongora hangjai mellett egy kis tánczra kerekedhetik.

A toillettekérdés sem okozhat senkinek fejtörést. Utczai öltözetben jelenik meg férfi, asszony egyaránt, legfőlebb, ha a fiatal lányok vesznek magukra kissé könnyebb, élénkebb színű ruhát, ezek is inkább csak akkor, ha előre sejtik, hogy táncz lesz s a fogadást nem öt órától nyolczig, hanem nyolcztól tizenegyig tartják, mint ez ujabbán szokás.

Az ilyen összejöveteleknél sem pontosan megjelenni nem tartozik az ember, sem a végét nem köteles bevárni. Mehet, jöhet a mikor tetszik, a mennyire ideje engedi.

Hogy mi a haszon az ilyen társasérinkezéseknél? kérdezheti valaki. Bizony többféle hasznát is konstatálhatjuk. Először is, a férfiak a nőkkel együtt mulatva, idővel megtanulnak pipafüst és pohárcsengés nélkül időt tölteni, a nők pedig leszoknak az örökös divattárgyalásokról s más efféle szellemnélküli üres társalgásról. Másrészt pedig, épen az ilyen tágasabbkörű összejövetelekre vannak arra hivatva, hogy a nálunk még — sajnos! — mindig uralkodó kasztrendszer falait ledöntsék.

Igaz, ma még sokan vannak nálunk olyanok, a kik huzódoznak elfogadónapra menni, mert ott netalán olyan egyénekkel találkozhatnak, a kik kevesebb öst számíthatnak, vagy a hivatalos létra alantosabb fokán állanak, mint jó maguk, vagy a kik azért idegenkednek az ilyen társaságoktól, mert a rangban magasabban állók lenézésétől félnek.

De hát ez ma már csak idő kérdése. A műveltség minden^t

assimiláló ereje nemsokára egészen elfogja tüntetni az ósdi eszméknek ezt a kiérdemült maradványát. S hogy anyagi tekintetben is, időkiméletben is mennyi haszonnal jár az ilyen meghatározott elfogadónap, azt egy kis józan észszel bárki beláthatja.

Hallom „jour“-okat ad, be felvitte az isten a dolgát!“ jegyzi meg nem egy ósdi nénike, ezzel azt akarva kifejezni, hogy: „Lám, mint erőlködik, adja a nagy dámát, pedig . . .“

Pedig nincs igazuk, kedves nénikék. Hiszen épen a nagyon gazdag házaknál van kevesebb szükség az elfogadónapra. Az urnót és leányait nem tartják lekötve komoly foglalatosságok, a hol „tele kamra, pincze“ van cselédség bővében, ott ha véletlenül toppan be egy nagyobb vendégsereg, az ellátása a háziasszonynak sem gondjába, sem fáradságába nem kerül. S még ott is jó, ha a fogadás ideje megvan jelölve, már csak azért is, hogy a látogatót a hiábanvaló szaladgálástól megkímélje.

Ennyit tehát az elfogadónapról általános társadalmi szempontból. De hátha esetleg magasabb jelentőséggel is ruházhatnók fel ezeket a bizonyos napokra megállapított összejöveteleket?

A külföldön sokfelé, de különösen Angliában és Amerikában nemcsak azt tüzik ki a fogadónap céljául, hogy azon szórakozzanak, hanem magasabb, nemesebb rendeltetést szánnak neki. Nemcsak, hogy tudományos értekezéseket tartanak egy csésze tea mellett, hanem humanistikus, vallásos dolgok megvitatására is felhasználják az ilyen estéket.

Valjon ez a mi, vallásos alapon keletkezett társaságunk nem követhetné-e ezt a jó példát? S valjon ezáltal nem lendíthetne valamit az annyira kihalófélben levő vallásos és erkölcsi érzületen?

Hogy a vallásosság s ezzel kapcsolatban levő erkölcsösség hiánya mily gyászos következtetéseket vonhat maga után, azt eléggé szemmel láthatóan mutatja a jelenben annyira lábrakapott anarchizmus, az a sok öngyilkosság, a mely a társadalom legmagasabb régióitól kezdve a legalantosabbakig terjedve, szedi áldozatait, a folyton ismétlődő kettős szerelmi tragédia s a legundokabb bűnök kifogyhatatlan krónikája, melytől napról-napra duzzadnak a lapok törvénytörési rovatai.

Valjon egyesült akarattal, a cél iránt való igaz lelkesüléssel nem tudnánk-e valamit kitalálni, a mivel hatni lehetne ama nemesebb érzések felserkentésére? Hiszen tudom, ez a célja együletünknek is, ezért gyűjti össze a tagjait, tartja felolvasásait.

Csak hogy az ilyen felolvasások nem nyujtanak tért az

eszmecserére, a megvitatásra. Mindenki elmondja a maga mon-dókáját, a gyülekezet meghallgatja, megtapsolja, de ha abban valakinek a véleménye netalán ellenkezik a felolvasó által elmon-dottakkal, vagy pedig lenne egy eszméje, melylyel a tárgyhoz hozzászólni óhajtana, kénytelen azzal elhallgatni, mert ugyan hogy kelthetne feltűnést azzal, hogy beleszólva valakinek az előadásába véleményét, nézeteit nyilvánítsa?

Épen ezért, nem lenne-e helyes, ha társaságunk is szervezne ilyen, barátságos összejövetszerű fogadónapokat? Nem lehetne-e többet kivinni kedélyes csevegés közben, a szalonok otthonos légkörében, egy csésze illatos tea mellett, férfiakból, nőkből álló társaságban, mint a komoly tanácstermek ünöpélyes gyűlésein, szertartásos szónoklatok, szakszerű értekezések által az egyháztanács érdemes férfiai kivihetnek?

Az eszme — most még — igaz, kissé idegenszerű és két-ségtelen, hogy kivitele kezdetben akadályokra fog találni. De hiszen a magnak is idő kell, hogy kicsirázva, pompás virágot hajtó törzs, vagy izes gyümölcsöt termő fa váljék belőle. Kisért-sük meg azért mégis, hátha siker koronázza majd igyekezetün-ket, a mely — legyen bármily csekély kezdetben — az idők folyamán nagyra nőheti magát.

S ha sikerül, ha kezdetben bárcsak egy füzál sarjadását is látjuk az elvetett mag után, mekkora elégtételt, milyen szép reményekre jogosító örömezzetet szerezhethet ez azoknak, a kik az eszmét felkarolva, megvalósították, a célhoz bármily kicsiny mértékben közelebb jutottak.

Fanghné Gyűjtő Izabella önagyságának fennebb közölt jeles értekezése a Dávid Ferencz Egyletben február 5-én tar-tott felolvasás volt. A sok szép és sikeres felolvasás között ennek az a kiváló előnye volt, hogy megbeszélés tárgyává lett a közönség körében. Ma is tárgyalják és a D. F. E. Választ-mánya, az elnök indítványára, a fölvetett eszméket megfogja beszélni s megvalósításukat is megkísérli. Nem egészen jelen-téktelen, hogy a felolvasáson jelenvolt egyetemi ifjak a felol-vasás hatása alatt bátorságot vettek maguknak egy szűkebb körü piknik rendezésére. Az eszme, ha megszületik és nyilvá-nossá lesz: hódít. Fanghné ő nagyságának nemcsak az Egylet Választmánya, hanem a közönség is szives köszönetet mond a megpendített üdvös eszméért.

Női énekkarunk, a mely Kolozsvárt a felolvasásainknak egyik vonzó ereje, minden héten kedden délután 4 órakor tartja a próbákat az unitárius leányiskolában. Nagyon óhajtott volna, hogy azok a kisasszonyok és nők, kik még nem tagjai, csatlakozzanak. Kellemes és hasznos foglalkozás, sőt háládatos is.

Szívemet hozzád emelem. Imádságos könyv nők számára.

Irta Boros György. Vászonnkötés 1 frt 20 kr. Bőrkötés
3 frt. Bársony 5 frt, börmunka 7 frt.

E könyvről a lapok nagy elismeréssel nyilatkoznak. A Prot. E. és I. lap többek között így ír: „Irodalmi szempontból kiváló termék. Szépen van írva, választékos s mégis vonzó nyelven . . . Az írás modorát követi, melyet nyelvében szépen alkalmaz. Zamatos, kenetes, szívet melegítő . . . Csinos alak, szép nyomás. Szerzőjének tisztelettel gratulálunk szép munkájához “

Irodalom.

A *Prot. Szemle* melyet Szóts Farkas kiváló gonddal szerkeszt, s a mely a protestáns egyházi írók ifju gárdájának találkozó helye, a mult évben Pokoly József kolozsvári theol. tanártól több közleményt adott „az Unitarismus Magyarországon“ cz. alatt. Ez a közlemény sok megjegyzésre nyitott tért az unitáriusoknak. Reméljük, sor kerül erre is. Az uj évi számokban Dr. Erdős József debreczeni theol. tanár cikkei „Istenről“, vonják magukra figyelmünket. Az első cikk melynek tárgya Isten, olyan, mintha valamelyik unitárius ember írta volna ezelőtt egy néhány tiz évvel. A másodiknak czime ugyanaz, de tárgya: *A szentháromság*. Ebbe már a mi nevünk is bele került, holott talán inkább a másikban lett volna helye. Író felsorolja azokat „a sikertelen megmagyarázási elméleteket.“ melyekkel „a véges emberi értelemre útalt bölcsészet teljesen tanácstalanul áll eme titokzatos kérdés előtt. A bölcselők nem boldogultak, nem azok a megmagyarázási elméletek, melyek a lélektani tünetek nyivánulási módja szerint iparkodnak a Trinitást igazolni. Megpróbálta Augustinus, de az ő okoskodásával szintén az előbbi utvesztőre tévednénk s Isten egységes lényét hármassá módosulattá silányítanók. Így jár Malenchtton, a ki a lét, ismeret és akarat analogiája nyomán képzelt háromságtól idejében megtért a három személyben élő egy Istenhez. A rationalismus széditő elméletei nyomán legfőlebb oda juthatna el a kutató ész, hogy egy Isten helyett három Isten

létezését állapítja meg. a mi a mohamedánok, zsidók és unitáriusok élettelen, sivár, rideg vallási rendszerének ellentétébe, a pogányok polytheismusába sodorna bennünket. El kell tehát ismernünk, hogy a Szentháromság titkának mélységeit a pusztá ész megvilágosítani, az érzéki szervek felfogni, a rebegő nyelv kibeszélni, az emberi lélek fölélni nem képes“. Ezeket egy modern trinitárius mondja el a Szentháromságról. Egy ilyen bírálattal teljesen meglehetünk elégedve mi unitáriusok, mert az a mit a Szentháromság elleu mond, ugyanaz, a mit háromszáz év óta hirdetünk, az a mit az unitáriusok ellen mond egy olyan régi frázis, a melynek még a maga idejében is kevés igaza volt, ma pedig csak az emlegeti, a ki a modern unitarismus lényegét nem ismeri. A „Szentháromság“ bizonyításával foglalkozik a czikk utolsó része. Erről más alkalommal.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Az E. K. Tanácsból A tordai egyházközségnek fölhatalmazást adott E. K. T. egy. szép birtok megvételére (32) A szováti belső emberek utasítottak, hogy a községi pótdadó kirovása ellen föllebezzenek az illetékes törvényhatóságához.

— A lelkészfizetés kiegészítése ügyében már érkeznek be a bevállások. A felülvizsgálás nem könnyű munkájára az E. K. Tanács a főtiszt. püspök ur elnöklete alatt Boros György, Mózes András és Orbók Ferencz egyhártanácsosokat küldötte ki. A bizottság már megkezdte működését. — A Dávid Ferencz Egylet kiadványát: „Az ének hatása az istentiszteletre“ írta Iszlai Márton — az E. K. Tanács (48 sz) melegen ajánlja esperesi uton a lelkészek és tanítók gondos figyelmébe.

— A Brassai-emlék ügye szépen halad előre. Az intéző bizottság február 5-én ülést tartott a Nemzeti Casinóban és a gyűjtés eddigi eredményét számba vette. Az összes középiskolák igazgatóinak fölhívást és gyűjtőívet küldött a bizottság. A fölhívásokból egyszerű hátrattal visszaküldetett 27. A visszaküldöttek között van egy pár olyan elsőrendű tanintézet, a melynek rideg eljárása meglepte a bizottságot. Másfelől azonban örömmel tapasztalja a bizottság, hogy számos tanintézet azonnal magáévá tette az emlékügyet és lelkes áldozatkészséggel adakozott Minthogy a fölhívások csak a mult hónapban küldettek szét, az eredmény egészen biztatónak mondható. Ujabbán adakoztak: Dr. Toth György igazgató, *Kecskemét*, 1 frt Tanárképző főgymnasium *Budapest*, 5 frt Kádár József tanár *Deés*, 21 frt. Doby Antal *Homonna*, 2 frt. Dr. Bartha Béla igazgató *Debreczen*, 3 frt. Áll főreáliskola *Körmöczbánya*, 5 frt Gyalog István *Bonyhád*, 8 frt 05 kr. Gazd. tanintézet *Kassa*, 11 frt. Gazd. akadémia *Magyar-Ovár*, 10 frt. Kir. főreáliskola *Lócse*, 10 frt. VII. ker. főgymnasium *Budapest*. 5 frt. Gymn. *Zombor*, 2 frt 50 kr. Áll. polg. iskola *Késmárk*, 1 frt. Kir. főreáliskola

Sopron, 3 frt 95 kr Kovalszky Lajos *Uj-Verbász*, 3 frt. Ávéd Jákó igazgató *Gyulafehérvár*, 2 frt. Ádám Domokos *Bözöd* 5 frt. Áll polg. fiúiskola *Kassa*, 6 frt 50 kr Borbély Sándor *Budapest*, 5 frt 70 kr. Góbi Imre igazg. *Budapest*, 11 frt. Csanády Gusztáv ig. *Keszthely*, 5 frt. Futó Mihály ig. *Hódmező-Vásárhely*, 3 frt 25 kr. Szentés János ig. *Gyöngyös*, 2 frt 50 kr Kir. főgymn. *Fiume*, 22 frt 50 kr. Kerekes Dezső igazg. a tanulóktól *Rimaszombat*, 12 frt 05 kr Takács József ig. *Veszprém*, 3 frt. Gál Endre ig a tanulóktól *Halas*, 27 frt 40 kr. Pivar Ignác igazg. *Budapest*, 5 frt 50 kr. Szűcs Lajos ig *Zenta*, 1 frt 50 kr. Csepreghy Endre *Kis-Kún-Félegyháza*, 1 frt 20 kr. Ev. ref. főgymn. *Pápa*, 3 frt Kir. József műegyetem *Budapest*, 39 frt. Szőgyény Ferencz ig. *Gyöngyös*, 4 frt Pótsa József főispán *Sepsi-Szt.-György*, 8 frt Áll. főgymn. *Nagy-Szeben*, 5 frt. Áll felsőbb leányiskola *Szeged*, 3 frt 45 kr. Dr Kárpáti Károly ig. *Szeged*, 4 frt 63 kr. Ferencz-József tud. egyetem tanárai *Kolozsvár*, 55 frt Elek Gyula ig. *Kolozsvár*, 10 frt 30 kr. Ev. ref. főtanoda *Debreczen*, 3 frt. *Felen közlemény főösszege*: 329 frt 98 kr, a megelőző közleménnyel együtt **1047 frt 28 kr**. A gyűjtések folyamatban vannak és a bizottság erősen hiszi, hogy a Brassai-emléket rövid idő alatt föl fogja állítani a hálás kegyelet. Vajha úgy lenne!

Közelebből a megyei és városi törvényhatóságokhoz fog fölhevást intézni a bizottság.

— **Manchester College.** Az oxfordi unitárius theologiai akademia, Manchester College, új, díszes épülete egy rendkívül izléses és csinos imaházal van összekapcsolva. Az imaház egy időben készült a College-al. A College volt tanulói elhatározták, hogy a College gothikus főablakát közös költségen egy díszes ablakkal fogják ellátatni. Az összes volt tanulók örömmel használták föl az alkalmat és a költséget rövid idő alatt összetették. Ebben az áldozatban nemcsak az angol, hanem az összes külföldi tanulók részt vettek. A College-ban végzett magyarok 5—5 frrtal járultak, u. m. Benczédi Gergely, Kovács János, Derzi Károly, Péterfi Dénes, Boros György, Gál Miklós, Varga Dénes, Csifó Salamon, Józán Miklós, Gálfi Lőrincz, Jöfi Ödön. Carpenter Estlin tanár a küldeményt, lapunk szerkesztőjének következő meleg szavakban köszönte meg: a szives pénzküldemény megérkezett és sietek kifejezni nagy örömemet a felett, hogy ily kiváló névsorát iktathatjuk be az önk országában működő jeles tanároknak és lelkészeknek. Kérem alkalmilag fejezze ki az adakozók előtt hogy kiváló örömmel fogadtuk angol testvéreik iránti rokonszenvéket és a Collegehoz rágaszkodásuknak ezen jelét.

— **Meglepő** mily sokan költöztek ki az ősi fészekből, az édes otthonból, a haza és a külföld minden részébe. Egyik lelkészünk közelebből beküldött kimutatásából ezt olvassuk: „Sajnos hogy ily legio azok száma, a kik elhagyják a szülőföldet, eloszolnak szanaszét, egy része el is vesztén egyházunkra nézve. Igazán megdöbbentett most az év elején, midőn házról-házra járva, számbavéttem a lelkek számát, hogy így az évenként kiköltözésekkel hová apadt a lélekszám . . . . Most kellett volna lenni 800-on felül és a valóságban 700-on alól van és ez így van körülbelül mindenütt. Csak ebben az évben több ment el mindenféle 30-40 léleknél. Hogy mire vezet ez? igazán nem lehet gondolni sem“. Ezeket a sorokat

egyikfelől azért is irtuk ide, hogy azok a lelkész urak, a kik még nem vették számba a lelkeket, sietve tegyék meg, hogy lássuk a valót

A kiköltözötteknek az Unitárius Közlönyből egy-két számot megküldöttünk s alkalmilag még küldeni fogunk, de azt hisszük, hogy czélt csak úgy érünk, ha a t. lelkész urak a f. egyesület választmányára elébe viszik névsoraikat, és ott megállapodnak az eljárásra nézve A. D. F. E. központi választmányára az U. K.-ból 100 példányt szét küld ingyen a megjelölt helyekre. Uj év óta már rendszeren megindítottunk tiz ingyen példányt Ennyit kértek.

— **Uj női énekkar Kolozsvárt.** Ugy értesültünk, hogy az ev. ref. egyházban is női énekkart szerveztek a D. F. E. énekkara mintájára. Örvendünk, hogy jó példával járhattunk elől s reméljük, hogy a kolozsvári egyházközség tagjai is teljes erővel fogják támogatni a vallásos buzgóságnak és az egyházas összetartásnak oly fontos eszközt a D. F. E. női énekkarát.

— **A közelgő zsinat** ebben a számban az utolsó lesz. Ez lesz a 41-ik. Az első időben csaknem mindenik évben tartatott zsinat, a mint megtecszik az alábbi kimutatásból. 1801 Árkos, 1802 Toroczkó, 1803 Cs. (Ny.) Szent Márton, 1804 Úrmös, 1805 Kis-Solymos, 1806 Vargyas, 1807 Ádámos, 1808 Csókfalva, 1810 N.-Ajta, 1812 Rava, 1815 T.-Szt.-György, 1818 H.-Oklánd, 1820 D.-Szt.-Márton, 1821 Úrmös, 1823 Szabéd, 1824 Bölön, 1825 Bözd, 1827 Bágyon, 1829 H.-Szt.-Pál, 1830 Dombó, 1832 Ny.-Szt.-László, 1833 Úrmös, 1838 Torda, 1840 Bölön, 1841 Korond, 1842 Kolozsvár, 1845 H.-Almás, 1851 Kolozsvár, 1854 Kolozsvár, 1855 Kolozsvár, 1859 Kolozsvár, 1861 Torda, 1865 Szt.-Gerice, 1868 Torda, 1872 Kolozsvár, 1879 Árkos, 1879 Székely-Keresztur, 1883 Vargyas, 1887 D.-Szt.-Márton, 1891 Toroczkó, 1895 Bölön. Mindezek papszentelő zsinatok voltak.

— **Örömhír számba megy** hogy, az uj kormány megalakításával Dr. Wlassich Gyula a vallás és közoktatás kedvelt apostola megmaradt székében. Az unitárius egyháznak minden egyes tagja osztozik ebben az örömben, mert a minister urnak teljes jó indulatát tapasztalta a főiskola, a kereszturi gymn. a lelkészek és tanítók segélyezése körül Údvözöljük Dr. Wlassich ó nmlt és kívánjuk, hogy szép eszméit zavartalanul valósíthassa meg.

— **Az Uj miniszteriumban** két erdélyi férfi nyert helyet: Lukács László régi, Hegedüs Sándor uj. Van okunk az ilyen eseményeket kiemelni és följegyezni. mert Erdély politikusairól meglehetősen gyenge véleményét táplálták oda át. Az uj erdélyi minister is bizonyonnyal dicsőségünkre fog válni, mert Hegedüsről általánosan el van ismerve az, hogy tudós, humanus és gazdag ember, pénzügyi tehetség és jeles szónok Kívánunk neki diadalt az uj, fényes állásban is.

— **Estély.** Az Unitárius főiskola „Ifjusági önképzőköre“ szépen sikerült estélyt rendezett február 11-én. Sok élvezetet nyújtott az „Apollo kör“ által előadott 3. darab és a dalárda énekei, melyek közül különösen a kurucz dalokkal arattak nagy sikert. Szavaltak: Kovács Kálmán, Endrődinek „Gyermek“ cz. versét. Úrmösi József „Szeretem a nőket“ cz. monologot. Raffay Károly „Pán halálát“, mindenik tehetséggel és nagy hatással. Csinos felolvasást tartott Pap Domokos, e. elnök. Jó ötleteivel. derültséget okozott Ugy az egyes közreműködők, mint az egész ifjuság; de különösen Iszlay Márton és Strachal János karvezetők kiérdemelték a közönség elismerését, mely a sok taps és éljenzésben nyilvánult. (sz. a.)

A hazai főiskolákra az 1898/9 1 felére beiratkozott Budapesten a tud. egyetemre 5048, melyből hittani 91, jogi 3739 a mult évinél több 274-el, orvosi 636, kevesebb 79, bölcsészeti 779, több 127; Kolozsvárt jogi 664, több 86-al, orvosi 96, kevesebb 17-el, bölcsészeti 189, több 18.

— **Á kolozsi egyháznak** igen kedves emléket adott ottani lelkészünk leánya **Biró Anna**. Az emlék egy urasztali abrosz. Szélére van varrva: „Hit, remény és hiv szeretet, boldogítson kicsiny sereg. Ajándékozta **Biró Anna** 1897-ben.“ A kedves ifju leány szép munkáját és ajándékát az egyházközség szívesen fogadta és ezen a helyen kívánta megköszönni.

— **Angliában** az **Unitárius Home Missionary College** nevű hittani intézet vezetői **Manchester** városban januárban évi gyűlést tartottak, melyen a tanulók előmeneteléről tettek jelentést. A predikálás tanítása úgy gyakoroltatik, hogy hetenként egyszer egy rendes istentiszteletet tartanak egyik templomban, hol az összes tanulók jelen vannak. Egyik tanuló prédikál. A predikáció alapigéjét egy héttel előre ki kell hirdetni, hogy arról a többi tanuló beszédtervet készíthessen.

— **Gombos Róza** okleveles tanítónőt, **Gombos Sámuel** tanár leányát a vall. és közokt. miniszter kinevezte rendes tanítónővé a székely-keresztúri áll. elemi iskolához. Üdvözljük.

— **Jubileum.** **Datki** egyh. községünk emlékűnnepet rendezett **Tiszt. Égent Sámuel** tanító és énekevezér tiszteletére abból az alkalomból, hogy 25 éve tanító és énekevezér egyh. községünknek. Az ünnepély 22-én d. e. istentisztelet után volt. Az Állami iskola terme zsufolásig megtelt. Megjelent a községi előljáróság is jegyző és bíró vezetése alatt. Alkalmi beszédet **Tiszt. Kelemen György** lelkész tartott, méltatva az ünnepély fontosságát. Az ünnepeltnek, ki 30 éve szolgálja az egyházat és a nagykülföldi megyei tanítói körnek 20 évig elnöke volt s jelenleg tiszteletbeli elnöke, üdvözlő beszéd kíséretében díszes albumot nyújtottak át. Az ünnepély kezdetén és végén alkalmi karének volt, melyet helyi lelkész tanított és vezetett. Gratulálunk.

— **Kolozsvár városban** az unitárius lelkek száma körülbelül 1500. A városi összes tankötelesek száma 6019, kik közül mindennapi 4376, ismétlő 1643. Róm. kath. 1926, g. kath. 743, gör. kel. 30. ev. ref. 2364, ág. hitv. 172, unitárius 161, izraelita 623, magyar 5059, német 235, román 725. 1888-al összehasonlítva, a r. tanköteles több 1596-tal, az ismétlő 943-al. R. kath. 600-al, g. kath. 535, g. kel. 18, ev. ref. 1049, ág. hitv. 13, unitárius 71, izr. 253-mal. Az emelkedés százalékban r. kath.-nal 45%, g. kath. 25%, g. kel. 150%, ev. ref. 79%, ág. hitv. 8%, unitár. 79%, izr. 69%. A gör. kath. és gör. kel.-ek emelkedését **Kolozsmonostor** becsatolása indokolja. Tényleg iskolába járt 5483, Róm. kath. 1854, gör. kath. 698, gör. kel. 44, ev. ref. 1829, ág. hitv. 186, unitárius 219, izr. 653. 1400 kolozsvári tanköteles nem részesült iskolázásban. A tiz év előttihez viszonyítva százalékban az unitáriusoknál 63% az emelkedés. Apadás csak az ág. ev.-nál volt 9%.

— **Nyilvános számadás.** A **tordátfalvi „Önképzőkör“** 1899. febr. 12-én rendezett jótékony célú táncmulatsága 57 frtot jövedelmezett. Ez alkalmalmal felülfizettek: **Tkts Gálffy Kálmán** főszolgabíró úr 3 frt. **Nagytisztel. Boros György**, theologiai tanár úr 1 frt. **Tek. Boros Sándor** ig. tanár úr 1 frt. **Lukácsi Pál** 20 krt. **Finta Sándor** 30 krt. ifj. **Fekete Lajos** 30 krt. **Gál József** 50 krt. **Kibédi Ferencz** 25 krt. **Sándor Zsigmondné** 1 frt. **Tek. Gombos Sámuel**, gym. tanár úr 50 krt. özv. **Boros Györgyné** 10 krt. **Tek. Benczédi Ferencz** úr 10 krt. **Sófalvi Sándor** úr 20 krt. **Tek. Végh Gyula** úr 50 krt. **Tóth Domokos** 10 krt. **Ferenczi Áron** lelkész úr 50 krt. **Sándor Áron** lelkész úr 20 krt. A jótékony cél érdekében tett kegyes adakozásért hálás köszönetet mond a
Rendező s ég.

— **A laborfalvi községi birtokosság** a laborfalvi ifjusági körnek ajánlódott 20 frtot és **Hosszu Ferencz** kálnoki tanító, egyházi tanácsos és édes anyja **laborfalvi özv. Hosszu Györgyné** szül. **Nemes Mária** készítették a kör számára két elegáns gyászlobogót a temetéseken dalárdával megjelenéshez. Fogadják a kör nevében hálás köszönetemet. **Laborfalva** II. 25. **Kiss Sándor** lelkész.

— **Új alapítvány.** Kolozsvári unitár. főgymnasiumunkban 1888-ban érettségit tett ifjak által a múlt évi szeptember 2-án nevezett főgymnasiumban tartott 10 éves találkozó alkalmával tett alapítványba befizettek alólírthoz: Ürmösi Jenő vasuti hivatalnok 15 frtot, dr. Nyerges Gábor orvos 15 frt, Pap Mózes gymn. tanár 25 frtot. Összesen 55 frtot, mely összeg az Unitárius egyház közpénztárába „A kolozsvári unitárius főgymnasiumban 1888-ban érettségit tett ifjak alapítványa“ czímen való kezelés végett beküldetett. Fogadják az illetők az igaz baráti kötelék s tanulásunk egykori színhelye iránt való hálájuk, szeretetük tettel való megpecsételéseért forró köszönetemet. Többi osztálytársak, kedves jó barátim, mély tisztelettel felkérlek, nemes iránnyt szolgáló, a hálát, a szeretetet megörökítő alapítványunkhoz tehetségetekhez mérten mindnyájan járuljatok hozzá. Meghozandó áldozatokat főgymnasiumunk és mi barátaitok is a hálának, szeretetnek, igaz barátságának elévülhetetlen biztosítékául vesszük. P a p M ó z e s.

— **Nagy Lajosné sz.** Lava Katalin Nagy Gyula tanár édes anyja febr. 20-án Kolozsvárt megh. 31 évig viselte az özvegyi fátyolt és egy népes család gondját. A gyászolók között van Nagy Albert az „Aranyos vidék“ szerkesztője, Nagy Miklós gyógyszerész és Veress Lászlóné.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid F. Egly. estélye. márczius hó 11-én a redoutban fog megtartani. Az estély hangversennyel kezdődik, melyben közreműködnek: egy trióval Rigó Anna k. a. (zongorán) Kováts Kálmán ur (hegedű) Pákey Lajos ur (cello), szavalattal Pálfi Anna k. a. Zongorán Donogány Valléria k. a. Énekel Erkel Nagy Ária, Girsik Gyula ur. A hangverseny után táncmulatság lesz, melyen az egyetemi ifjaink végzik a rendezői szerepet. Örömmel emlitjük meg hogy az Estélyi védnöki tisztére sziveskedtek vállalkozni egyletünk érdemes tiszteleti elnökei Mlt. Daniel Gábor, Föt. Ferencz Józsel és Báró Petrichovich Horváth Kálmán urak, buzgó elnöke mélt. Hajós János ur. Az estély előkészítésén fáradoznak a D. F. E. rendezőbizottsága tagjai: Zsakó Istvánné elnök, Boros Györgyné, Dr. Lehman Róbertné, Árkosi Lajos, Dr. Gál Kelemen, Iszlai Márton, Boros György titkár, Gálfi Lőrincz pénztárnok, Dr. ozma E. Nemcsak Kolozsvárt, hanem a vidéken is közelben ugy mint távolban, nagy az érdeklődés.

— **Felolvasásaink.** Február 5-én tartottuk első felolvasásunkat Kolozsvárt a szokott helyen, rendkívül nagy közönség előtt. A D. F. E. női énekkara kezdette is végezte kedves énekével. Köszönet Iszlai Márton karvezetőnek! Az elnöki tisztelet Hajós János egly. elnök végezte lelkes buzgósággal. Fangh né Gyujtó Izabella öngyűsége felolvasásáról fennebb szoltottunk. Nagy Lajos főiskolai veterán tanár Berde Mózesről a nagy alapítóról irt költeményét olvasta föl a hallgatóság nagy tetszése mellett, Dr. Márki Sándor egyet. tanár ezúttal először lépett felolvasó asztalunkhoz és a középkor szelleméről tartott rendkívül becses, tartalmas új eszmékben és új adatokban gazdag felolvasást. Az elnök mindenik felolvasónak és az énekkar tagjainak meleg köszönetet mondott. A következő felolvasás márczius 5-én lesz. Felolvasók Hajós János, Mina Jánosné és Végh Mátyás Fogarasról.

A kereszturi fiók-egyletnek feltámadás öröm-ünnepe volt Kadácsban a február 16-án tartott felolvasó gyűlésen. Az érdeklődők nagy csoportja hullámzott már a kora reggeli órákban Kadács utczáin. Majdnem elsőnek érkezett Sándor Jánosné önsága, alelnökünk, két bájós leányával. Az ő és a távol vidékiek nagy sokasága felidézte emlékünkből a régi kedves kort és az új reményeséget. A felolvasó gyűlés Isten nevének segítségül hívásával kezdett hozzá lélekemelő munkájához. Bartók Endre kedei lelkész tartotta azt a mindenkít lebilincselő egyházi beszédet, melyben e század rosszasága miatt az embereket te-

szi felelőssé. Dr. Jankovich elnöki megnyitóját Deák Miklós, tordátfalvi lelkész felolvasása követte. „A z e l v e s z e t t p a r a d i c s o m” népszerű elbeszélése bőséges jutalmat nyert a nagyszámu közönség osztatlan tetszésében. A tárgysorozat rendjén Péterfi Mihály szt.-ábrahामी lelkész szavalata következett, ki „H i t i s k o l á j a” című költeményével valóságos tapsvihart rendezett. Dr. Jankovich elnökünk a „g ü m ö k ö r é s a z a z e l l e n v a l ó v é d e k e z é s r ő l” tartott szabad előadást. A prédikátor, felolvasó és szavaló a lélek betegségét, az elnök a fájó testet gyógyítja. Az elnök ismert szerénységét bán-tanám dicséző szavaimmal. Az előismerés és az egész gyűlés hálás köszönetét nyilvánítom e helyen. Eunyit fogadjon el az, ki babért érdemelne. A tárgysorozat rendjén titkárnak Deák Miklós tordátfalvi, pénztárnoknak Geréb Zsigmond fiátfalvi lelkészek egyhangulag megválasztottak. Az egylet kiadványai közül Pap Mózes gymn. tanár pályanyertes művéből több száz példány osztatott ki ingyen a gyűlésben megjelentek közt, valamint a dr. Brassai Sámuel „N é z e t e k a v a l l á s e s z m é j é r ő l” cz. művéből is 39 db. ingyen adatott az Ekk-láknak. E ténykedéssel az egyl. valódi hivatásának magaslatára emelkedett. Jó hatást tett a több százból álló gyülekezetre 20 új tag bejelentése, kik mindnyájan lelkes támogatói a feltámadott egyletnek. Nem tehetjük, hogy szives hálával ne adózzunk Sandor Aron lelkész urnak, ki valódi szivességgel fogadta asztalához a nagyszámu gyülekezetet. Az ő barátságos asztalánál is szóltak a kész lelkek. Az elnökséget megillető elismerésből bőven kijutott Németh István alelnöknek is, kinek nagy érdemét a hely megválasztása és a szereplők megnyerése által jól esik elismernünk. Sok ilyen gyűlést a D. F. egyletnek!

Népbarát.

Még mindig sokan vannak a kik sajnáltak egy kis fáradságot a D. F. E.-től, vagyis nem szereztek maguk mellé még egy tagot. Pedig háladatos munka. Ime egy példa: Egy nőtag, a ki kezdettől fogva híven megadja a maga tagdíját, a mult hóban szívere vette kérésünket és midőn meglátogatta egyik nő barátját, megkérdezte, hogy szokta-e olvasni az Unitárius Közlönyt. Nem — válaszolá a kérdezett — nem ismerem! A kérdezőt nagyon meglepte a felelet és azonnal megadta a bővebb felvilágosítást, minek következtében a barátnő mutatóványszámot kért s azután megrendelte a Közlönyt és még más kiadványt is, s most nagyon örvend a szerencsés véletlennek.

Az egylet pénztárába f. é. jan 21-től február 27-ig rendes tagsági díjat fizettek: Zöld Mariska M-Andrásfalva, Önképzőkör K-Demeterfalva 99-re, Csupor Ferencz Toroczkó 95-re, Sinczky Julia Kolozs 95-98-ra, Csiky Károly Kolozsvár 99-re, Hatházy Sándor 97--99-re, Bedő Sándor Segesvár 99-re, Gál Miklós Bpest 93-94-re, Zsigmond Ferencz Sinfalva 99-re, Kiss Jenő K-Vásárhely 97-98-ra, Mózes Mihály Abrudbánya 98-99-re, Sárdi Lőrincz Kolozsvár 99-re Szócs Juli Kaál 97-99-re.

Előfizetési díjat fizettek: Révész Kálmán Kassa 99-re, Szász Ferencz K-Borsa 96-98-ra, Dr. Erdődi Endre Mocs 99-re, Kiss István M-Sz-Jakab 98-ra, Mátéfi Ferencz N-Bánya 96-99-re, Fülöp Sándor 99-re, Rutkovszky Róbertné Kolozsvár 99-re, Tóbis József tanuló M-Ujvár 99-re, Szabó Lajos Megyes 98-99-re, Demeter Ferencz Dobsina. Szabó Mihály Kolozsvár, Sebes Pál Bpest, Somlyai Gyula Bpest, Kisgyörgy Sámuel N-Sármás, Szigethy Cs. Sándor Torda, Mózes András Temesvár, Pónus Lajos Sárospatak, Simó Ferencz Bpest, K. Nagy Mihály Mező-Domb. Májai Béla Kolozsvár 99-re, Botár János Bpest 98-99-re,

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Boér Lajos Bözöd 1 frt, Mátéfi Ferencz N.Bánya 1 frt, Sebes Pál Bpest 60 kr. Névtelen 1 frt 50 kr.

Kolozsvárt, 1899. február 27-én.

Gálfi Lőrincz
pénztárnok.

Lapuuk jelen száma váratlan és előre nem látott akadály miatt késett. Szives elnézést kérünk.

Az egyleti tagok és előfizetők sziveskedjenek hátralék tartozásukat haladéék nélkül beküldeni.

Szerkesztői üzenetek. G. D. K—s. Bárhonnán vett is értesítést a N. L., nálunk a mai napig még az énekezők kötelessége volt az énektanítás. — K. Gy. Köszönöm a tudósítást. Máskor is szivesen látom. — Sz. A. A—a. Elküldöttem. Ha nem is kettőt, de legalább egy új tagot onnan is bizvást kaphatunk. — T. A. Örvendek, hogy eloszlott minden kétség. — Bőjti hangok igaz hangjai az „egyház“ rendeleteinek, de az ilyen alakban nem találunk a mi lapunkba. Különböen hasonló elmékedéseket szivesen veszünk. — M. S. Elismerjük, hogy a kántorság dolga nincs tisztázva kellőképpen. A mult két év mindenkinék nagyon rosszul fizetett. Köszönet a buzgó fáradozásért — D. M. T—a. Ebből is csak az látszik, hogy ember kell a gátra, s mindjárt megy a munka.

Ráth Mór könyvkiadó hivatala és könyvkereskedése Budapest, Gizellatér, sok évi tradícióihoz híven mindenképp szívélyes készséggel hozzá járul ama célhoz, hogy a kulturális, *iskolai, ifjúsági* könyvtárak, önképző körök a legjelesebb műveket a lehető *legjutányosabban beszerezhesék* és, hogy az érdeemes ifjak minél kevesebb költséggel minél több jeles művel jutalmaztat-hassanak. Ez irányban való szives megkeresések tehát a legelő-zékenyebb figyelemben részesülnek.

Saját kiadásainkon kívül, melyek egy része addig mig az erre a célra szánt készlet tart 50% és 40% engedménnyel szállítatik, megrendelések általunk minden bárki által és bárhol, az antiquariások által is hirdetett bármely nyelvű művekre új példányokban és a legújabb kiadásokban többnyire az ezek által jelzett árákon alul is beszerezhetők

Eltekintve attól, hogy az odondászok jegyzékeiben értéktelen régi kiadások is fordulnak elő, be van bizonyítva, *hogy az iskolákban előforduló ragályos betegségek gyakran a bacillusokkal telt másodkézből való könyvek által okozatnak és azért az ilyesek beszerzése számos külföldi államban be van tiltva.*

A leszállított áru kiadásaink és egyéb bármily nyelvű jegyzékekkel készséggel szolgálunk

Tisztelettel

Ráth Mór kiadóhivatala.

TARTALOM: Tizenkét cikk az unitarismusról. A mi Jézusunk. 65. lap. — A vallásos érzelem s ennek nevelése. Lukács Anna. 71. l. — Jézus követése, egyh. beszéd, Györfi Ferencz. 74. l. — Levelek Nagy Gergely. Pap Pál. 81. l. — Kanyaró Mihály emlékezete. K. F. 82. l. — Nők világa: Társadalmi érintkezések. Fanghné Gy. I. 84. l. — Irodalom. 98 l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 90. l. — Egyleti élet és munkásság 94. l. —

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájba Kolozsvárt.